

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT AGRAR UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"
Toshkent davlat agrar universiteti
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
M.I. JIP S.G. Boboyev
2025 yil 04 04
Ro'yxatga olindi: № BD- 60811000-2.02
2025 yil 04 04

SUBTROPİK MEVACHILIK
FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	800 000	- Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi:	810 000	- Qishloq xo'jaligi
Ta'lim yo'nalishi:	60811000	- Meva-sabzavotchilik va uzumchilik

Mazkur o'quv dasturi dunyoning e'tirof etilgan xalqaro QS va THE reytinglarida nufuzli TOP-300 talikka kirgan quyidagi oliy ta'lim tashkilotlarining ta'lim dasturlari asosida ishlab chiqilgan.

№	Universitet nomi	QS	THE	O'quv dasturidagi mavzu nomi	Kiritilgan qo'shimcha va o'zgartirish-lar	Havolalar
1	Gadjah Mada University	224	1200	1-mavzu: Mevali ekinlarga kirish Introduction to fruit plants.	Hovli bog' dorchiligi va meva yetishtirish	https://drive.google.com/file/d/1TtelO2q33gM5ew7zcm1JJP_5Q3n4zpWXY/view
2	CALIFORNIA, Davis (UC Davis) University	114	28	7-mavzu: Meva va yong'oq ekish tizimlari Fruit & Nut Cropping Systems	O'simliklar fanlari	https://catalog.ucdavis.edu/departments-programs-degrees/plant-sciences/plant-science-bs/#requirements-text
3	Michigan State University	161	122	12-mavzu: Daraxt va butalarni kesish Pruning Trees and Shrubs	Daraxtlar va butala	https://www.canr.msu.edu/foundation-of-gardening/uploads/files/Final%20Syllabus%20with%20header-WEBSITE%20VERSION.pdf

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	Kreditlar	
SBO'B2304	2025-2026	3	4	
Fan/modul turi	Ta'lim tili	Haftadagi dars soatlari		
Tanlov	O'zbek/rus	4		
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	SUBTROPIK MEVACHILIK	48	72	120
2.	<p>I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad Fanni o'qilishidan maqsad – talabalarga subtropik ekinlarni ahamiyati, kimyoviy tarkibi, kelib chiqishi va tarqalish tarixi, bu sohaning hozirgi holati va rivojlanish istiqboli hamda tashqi muhit omillariga bo'lgan talabi to'g'risidagi va mevachilikka yangi kirib kelgan turlarini ko'paytirishni o'rgatish.</p> <p>Fanning asosiy vazifasi – Ushbu fan dala sharoitida subtropik o'simliklarni etishtirishning ilg'or texnologiyalari to'g'risida, subtropik o'simliklarni ishlatilishi, tashqi muhit omillariga ko'ra guruhlariga ajratish, ko'paytirish usullarini o'rganish. O'simliklarni o'sish va rivojlanish bosqichlarini hamda subtropik meva ekinlari urug'lari hamda ko'chatlarini tuzilishi. Talabani ushbu fan bo'yicha olgan nazariy va amaliy bilimlarini kurs ishi va bitiruv ishlarini bajarish bilan real sharoitida qo'llash bo'yicha ko'nikmalar hosil qildirishdir.</p> <p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu. Mevali ekinlarga kirish.</p> <p>O'zbekiston Respublikasi va boshqa rivojlangan mamlakatlarda subtropik o'simligini halq xo'jaligidagi ahamiyati. Subtropik mevalarini sanoat darajasida yetishtiradigan tumanlar. Ishlab chiqarishda foydalaniladigan asosiy turlari, xillari va navlari. Navlarning tuproq va iqlim sharoitiga talabi. Ko'paytirish usullari va payvandtaglari. Ularni shifobahshligi, ekologik tizim va iqtisodiyotdagi o'rni. O'zbekiston sharoitida subtropik meva ekinlari turlarini o'stirish. Subtropik meva turlarini O'zbekiston sharoitida transheya va issiqxonalarda sun'iy sharoit yaratib o'stirish. Ularni issiqxona va tamsheyalarda o'stirilgandagi eng muxim jixatlari va afzalliklari.</p> <p>2-mavzu. Subtropik mevali o'simliklarining tashqi muhit omillariga bo'lgan talabi</p>			

2.	Mirziyoyev Sh.M. PQ-216-son "Agrar sohada ilm-fan, ta'lim va ishlab chiqarishni integratsiya qilish orqali sifat va samaradorlikni oshirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida" Prezident Qarori. – Toshkent, 2023 yil 07 iyul.
3.	Субтропические культуры. Текст лекции. ТашГАУ, Toshkent - 2002.
4.	Subtropik ekinlari. Uslubiy qo'llanma. ToshDAU, Toshkent - 2004.
5.	"O'zbekiston Respublikasi hududida ekish uchun tavsiya etilgan qishloq xo'jaligi ekinlari Davlat Reestri". Toshkent – 2024.
	Axborot manbaalari
	1. www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasi hukumat portali.
	2. www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
	3. www.ziyouet.uz - O'zbekiston Respublikasi elektron kutubxona milliy bazasi.
7.	Fanning o'quv dasturi Toshkent davlat agrar universiteti Ilmiy Kengashining 2025-yil 04 - avgustdagi 13 -sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	Fan/modul uchun ma'sullar: I.Ch.Namozov – TDAU "Mevachilik va uzumchilik" kafedrası mudiri, q.x.f.d., professor O.F.Kaxxarova - TDAU "Mevachilik va uzumchilik" kafedrası assistent
9.	Taqrizchilar: A.A.Qosimov – Akademik M.Mirzayev nomidagi bog'dorchilik, uzumchilik va vinochilik ilmiy-tadqiqot institutining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha direktor o'rinbosari q.x.f.d. dotsent M.A.Ochilov – ToshDAU, "Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash" kafedrası mudiri q.x.f.d., dotsent

<ul style="list-style-type: none"> - subtropik meyvachilik sohasidagi mahsus adabiyotlar, ilmiy ma'lumotlar, xorijda va respublikamizda erishilayotgan fan va texnika sohasidagi yutuqlar <i>haqida tasavvurga ega bo'lishi;(bilim)</i> - subtropik meva ekinlarini yetishtirishda joyning iqlim sharoiti, tuprog'i, sizot suvini sathi, o'g'itlash miqdori, muddati, usuli, sug'orish tizimi, kasallik va zararkunandalarga qarshi uyg'unlashgan kurash choralarini amalga oshirishni; - subtropik meva ekinlari organlarining tuzilishi, biologik xususiyatlari, yetishtirish texnologiyasi bosqichlari, tuproqqa ishlov berish, ekish, o'simliklarni tashqi muhit omillariga munosabatini aniqlay bilish va sozlash, sug'orish, oziqlantirish va yangi istiqbolli navlar va duragaylarni tanlash va joriy etish; - subtropik meva ekinlari mahsulotlarini yetishtirish xususiyatlari, ekish muddati va usullarini <i>bilishi</i> va <i>ulardan foydalana olishi;(ko'nikma)</i> - subtropik mevali bog'larni yaratish, ko'chatlarini ekish, ko'paytirish, yetishtirish va qator oralariga sabzavot ekinlarini ekish texnologiyasidan foydalanish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.(malaka)</i> 	<p>4.</p> <p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ma'ruzalar; - interfaol keys – stadilar; - seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol javoblar); - guruhlarda ishlash; - taqdimotlarni qilish; - individual loyihalar; - jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
<p>5.</p> <p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarishi, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.</p>	
<p>6.</p> <p>VIII. Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Namozov I.Ch., Xomidjonov A.A., Sattorov O.O. Meva ekinlari biologiyasi. Toshkent-2024. O'quv qo'llanma. 2. Ostonaqulov T.E., Narziyeva S.X. G'ulomov B.X "Mevachilik asoslari." Toshkent - 2011. O'quv qo'llanma. 3. Namozov I.Ch. Meva ekinlari ko'chatchiligi. Toshkent-2024. Darslik. 4. Mark Rieger. Introduction to Fruit Crops. Text edition. 2007 5. Stephen Skelton MW. Horticulture: Viticulture (2nd Edition). 2020 <p>Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mirziyoyev Sh.M. PQ-4246-son "O'zbekiston Respublikasida bog'dorchilik va issiqxona xo'jaligini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida". Prezident Qarori. – Toshkent, 2019 yil 20 mart. 	

<p>Meva o'simliklarining tashqi muhit omillariga munosabati. Talabchanligi, chidamliligi, sovuqqa bardoshligi, tolerantligi. Muhit sharoitini harorati, yorug'ligi, havo va tuproq namligini, biologik omillariga munosabati.</p>	<p>3-mavzu. Subtropik mevalar ko'chatini ko'paytirishda innovatsion texnologiyalarni qo'llash</p> <p>Subtropik meva o'simliklarini jinsiy (urug'dan) va jinsiz (vegetativ) yo'l bilan ko'paytirish. Ko'chatzorning axamiyati va vazifalari. Zamonaviy subtropik meva ko'chatzorini barpo qilish uchun joy tanlash va namunali ko'chatzor barpo qilish. Subtropik mevalar ko'chatini yetishtirish usullari. Subtropik mevalar ko'chatini ko'paytirishda innovatsion texnologiyalarni qo'llash va ko'chatlarni parvarishlash.</p>
<p>4-mavzu. Subtropik mevali bog'larni barpo qilish texnologiyasi</p> <p>Subtropik mevali bog'i borpo qilish uchun joy tanlash va bog' maydonini tashkil kilish. Meva turlari va navlarini tanlash hamda tur va naviga qarab daraxtlarni joylashtirish usulini joriy qilish. Bog'larda meva daraxtlarini joylashtirish usullari va qator oralaridan foydalanish. Bog' uchastkasini rejalash. Bog'larni sug'orish, o'g'itlash va mulchalashning ahamiyati.</p>	<p>5-mavzu. Subtropik mevali daraxtlarni kesish va shakl berish</p> <p>Subtropik meva daraxtlariga shakl berish va kesish ahamiyatli jihatlarni, hosildorlikni oshirish omillarini o'rganish. Subtropik mevali daraxtlariga shakl berish usullari. Subtropik meva o'simliklarini butash davrlari va texnikasi.</p>
<p>6-mavzu. Anorni biologik xususiyatlari va yetishtirish texnologiyasi</p> <p>Anorni kelib chiqish tarixi. Sanoat darajasida etishtiriladigan tumanlari. Ishlab chiqarishda foydalanadigan asosiy turlari, xillari va navlari. Navlarni tuproq va iqlim sharoitiga talabi. Ko'paytirish usullari va payvandtaglari. Urug' va qalamchalarni ekishga tuproqni tayyorlash. O'simliklarga shakl berish va ularni qirqish, sug'orish, o'g'itlash va ishlov berish.</p>	<p>7-mavzu. Anjirni biologik xususiyatlari va yetishtirish texnologiyasi</p> <p>O'simlikni qisqacha tarixi. Sanoat darajasida etishtiriladigan tumanlari. Ishlab chiqarishda foydalaniladigan asosiy turlari, xillari va navlari. Navlarni tuproq-iqlim sharoitiga talabi. Ko'paytirish usullari va payvandtaglari. Urug' va qalamchalarni ekishga tuproqni tayyorlash. O'simliklarga shakl berish va ularni qirqish, sug'orish, o'g'itlash va ishlov berish. Anjirzor bog'ini parvarish qilish agroteknikasi.</p>

<p>8-mavzu. Xurmoni biologik xususiyatlari va yetishtirish texnologiyasi</p> <p>O'simlikning qisqacha tarixi. Sanoat darajasida etishtiriladigan tumanlari. Ishlab chiqarishda foydalanadigan asosiy turlari, xillari va navlari. Navlarni tuproq va iqlim sharoitiga talabi. Ko'paytirish usullari va payvandtaglari. Urug' va qalamchalarni ekishga tuproqni tayyorlash. O'simliklarga shakl berish va ularni qirqish, sug'orish, o'g'itlash va ishlov berish. Xurmoning yangi tur va navlari bilan tanishish. Ko'paytirish usullari va payvandtaglari. Urug' va qalamchalarni ekishga tuproqni tayyorlash. O'simliklarga shakl berish va ularni qirqish, sug'orish, o'g'itlash va ishlov berish.</p>	<p>9-mavzu. Chilonjiydani biologik xususiyatlari va yetishtirish texnologiyasi</p> <p>O'simlikning qisqacha tarixi. Sanoat darajasida etishtiriladigan tumanlari. Ishlab chiqarishda foydalanadigan asosiy turlari, xillari va navlari. Navlarni tuproq va iqlim sharoitiga talabi. Ko'paytirish usullari va payvandtaglari. Urug' va qalamchalarni ekishga tuproqni tayyorlash. O'simliklarga shakl berish va ularni qirqish, sug'orish, o'g'itlash va ishlov berish. Chilonjiydani yangi navlari bilan tanishish. Ko'paytirish usullari va payvandtaglari. Urug' va qalamchalarni ekishga tuproqni tayyorlash. O'simliklarga shakl berish va ularni qirqish, sug'orish, o'g'itlash va ishlov berish.</p>	<p>10-mavzu. Zaytunni biologik xususiyatlari va yetishtirish texnologiyasi</p> <p>Zaytunni ishlab chiqarishda foydalanadigan asosiy turlari, xillari va navlari. Navlarni tuproq va iqlim sharoitiga talabi. Ko'paytirish usullari va payvandtaglari. Urug' va qalamchalarni ekishga tuproqni tayyorlash. O'simliklarga shakl berish va ularni qirqish, sug'orish, o'g'itlash va ishlov berish.</p>	<p>11-mavzu. Meva va yong'oq ekish tizimlari</p> <p>Asosiy pomologik ekinlarni ishlab chiqarish va qayta ishlash tizimlariga umumiy nuqtai nazar, hozirgi madaniy va hosilni yig'ish muammolari va tijorat meva yetishtirish bilan bog'liq muammolar tahlili to'g'risida so'z yuritiladi.</p> <p>12-mavzu. Daraxt va butalarni kesish</p> <p>Meva daraxtlari qishki va yozgi kesish mavsumida daraxtlarning ko'p shoxlarini kesish orqali keyingi yilda ko'plab yangi va yosh novdalar rivojlanadi, urug'li mevalilarda o'suvchi novdalar, danakli mevalilarda esa hosil beruvchi novdalar rivojlanadi, quyosh nurini daraxtning ichki</p>
--	---	--	--

<p>tomoniga tushishi ta'minlash, novdalarini siyraklashtirish, uchki qismini qisqartirish ahamiyatli jihatlarni, hosildorlikni oshirish omillarini o'rganish.</p>	<p>III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar</p> <p>Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Subtropik mevali ekinlarining morfologik tuzilishi 2. Subtropik meva o'simliklar ko'chatini etishtirish va payvand qilish usullari 3. Subtropik mevali bog'larni barpo qilish texnologiyasi bo'yicha hisob kitoblar 4. Anorni asosiy standart navlarini tavsifi 5. Anjirni asosiy standart navlarini tavsifi 6. Xurmoni asosiy standart navlarini tavsifi 7. Chilonjiyda va Zaytunning asosiy standart navlarini tavsifi 8. Tut, Yapon mushmulasi va Feyxoning asosiy standart navlarini tavsifi 9. Zaytunning asosiy standart navlarini tavsif 10. Subtropik mevali o'simliklarini parvarish qilishda organik va mineral o'g'itlardan foydalanish bo'yicha xisob kitoblar 11. Subtropik mevali o'simliklarini parvarish qilishda sug'orish me'yorlarini xisoblash 12. Subtropik mevali bog'lar hosilini yig'ib terib olish rejasini tuzish <p>IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar</p> <p>Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Subtropik mevali o'simliklarni agrobiologik xususiyatlari 2. Tut o'simligini xalq xo'jaligidagi ahamiyati 3. Feyxo o'simligini xalq xo'jaligidagi ahamiyati 4. Xurmo o'simligini xalq xo'jaligidagi ahamiyati 5. Zaytunni xalq xo'jaligida ahamiyati 6. Anjir ko'chatini yetishtirish texnologiyasi. 7. Anor ko'chatini yetishtirish texnologiyasi. 8. Xurmo ko'chatini yetishtirish texnologiyasi. 9. Zaytun ko'chatini yetishtirish texnologiyasi. 10. Tut ko'chatini yetishtirish texnologiyasi. 	<p>3</p> <p>V. Ta'lim natijalari / Kasbiy komponentlari:</p> <p>Talaba bilishi kerak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - subtropik meva ekinlarining nav namunalari sinash, ulardan foydalanish hamda etishtirish jarayonlarini, mahsulotlarini yig'ib-terib olish bilan bog'liq tadbirlari; - subtropik meva ekinlarining mahsulotlarini yetishtirishda o'g'itlardan foydalanish, sug'orish tizimi, qator oralariga ishlov berish, parvarishlash hamda kasallik va zararkunandalarga qarshi kurashish usullari;
---	---	---